

6. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

7. Criminal Code of the Republic Poland (1997). URL: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf

8. Criminal Code of the Republic of Austria. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8548/file/Austria_CC_1974_am122019_de.pdf.

9. Уголовный кодекс Японии. URL: <https://constitutions.ru/?p=407>.

10. Denmark Criminal Code. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf.

Левченко Юрій Олександрович,
завідувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності – це злочини, які ставлять під загрозу громадський порядок. Вони призводять до деморалізації суспільства, паніки серед населення, розповсюдження страху та невдоволення діяльністю правоохоронних органів держави. У часи збройних протистоянь з терористичними угрупованнями в країні ці злочини набувають ще більшої суспільної небезпеки та сприяють поширенню негативних настроїв у громадськості. Саме тому державою встановлені та застосовуються суворі заходи покарання щодо осіб, які вчиняють такі порушення.

Вивчення такої злочинності набуває актуальності не тільки у зв'язку з тим, що останнім часом збільшується кількість таких злочинів, але й тому, що зі зростанням кількості терористичних діянь цей злочин у науковій та навчальній літературі починають відносити до терористичних злочинів, а у буденному житті нерідко називають «телефонним тероризмом». Крім того, деякі науковці виділяють завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності як один з видів хуліганських дій.

Як правило, завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності має такі ознаки:

1) містить вигадані відомості про вчинення загальнонебезпечних злочинів (про збройний напад, про закладену в тому або іншому приміщенні вибухівку, про підготовлений підпал

тощо) або про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, дуже небезпечну епідемію тощо);

2) відрізняється правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресоване, як реальна загроза їхньої безпеці;

3) про відсутність загрози безпеці заявнику заздалегідь відомо [1, с. 179–181].

Важливим аспектом дослідження кримінальної відповідальності за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності є визначення кваліфікованого складу вчинення цього злочину. Так, однією з кваліфікованих ознак є тяжкі наслідки, які виникли в результаті завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці. У науковій літературі існує багато спроб визначити в загальній формі поняття тяжких наслідків. Однак, як правило, спроби науковців однозначно вирішити це питання не завжди виявляються вдалими.

Одними з перших спроб визначення поняття тяжких наслідків у вітчизняному кримінальному законодавстві були науково-практичні коментарі до КК України 1960 р., коли тяжкими наслідками визначались смерть однієї чи кількох осіб; спричинення хоча б одній особі тяжкого тілесного ушкодження або двом чи більше особам середньої тяжкості тілесного ушкодження, а також заподіяння іншої тяжкої шкоди здоров'ю людей (тяжких захворювань, хронічної душевної хвороби тощо); порушення основних конституційних прав значної кількості громадян; заподіяння майнової шкоди в особливо великих розмірах; дезорганізація роботи підприємств, установ, організацій в значних масштабах [2, с. 162].

Сучасні науково-практичні коментарі до КК України теж містять декілька визначень тяжких наслідків від злочинів. Так, визначається, що до тяжких наслідків належать заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одному потерпілому або середньої тяжкості тілесних ушкоджень кільком особам, загибель людей. Тяжкі наслідки, крім того, повинні визначатися з урахуванням вартості майна, затрат на відвернення загрози чи ліквідацію збитків, кількості осіб, які потерпіли внаслідок вчинення злочину, характеру і розміру заподіяної їм матеріальної, моральної та іншої шкоди тощо [3, с. 683].

Однак всі науковці сходяться до однієї думки, що тяжкі наслідки є оцінним поняттям, яке не має чітких меж тлумачення. Крім завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, у ряді інших диспозицій статей Особливої частини КК застосовуються такі поняття, як «тяжкі наслідки» або «інші тяжкі наслідки». Як зазначає С.Д. Шапченко, «оцінні поняття права не можуть бути поняттям у точному розумінні слова і з точки зору традиційної формальної логіки є особливим різновидом загальних уявлень». В свою чергу, В.Є. Жерьобкін визначає оцінні поняття як невизначувані в законі, теорії чи судовій практиці терміни правової науки [4, с. 49–54].

Для того, щоб кримінальний закон набув чіткості та визначеності, звичайно, необхідно уникати застосування оцінних понять у ньому. Для цього М.І. Ковальов пропонує таке вирішення цієї проблеми: «найбільш точним прийомом опису юридично значущих наслідків є їх чітка градація, що вичерпує перелік і однозначне тлумачення у всіх розділах і диспозиціях КК» [5, с. 42].

З приводу причин використання оцінних понять в кримінальному законодавстві слід зазначити, що законодавці намагаються за допомогою таких понять зробити закон глобальним і всеохоплюючим. Проте в дійсності виходить, як зазначає М.І. Ковальов, що судова практика починає розширювати сферу застосування закону, поступово залучаючи до нього і дії, що, на думку самого законодавця, явно не були предметом регулювання. Будь-яка невизначеність таких понять, якщо вона не обмежена межами тлумачення, має тенденцію до безмежного поширення та до повного розмивання меж закону і розумних його обрисів [5, с. 41].

Однак, не зважаючи на складність визначення поняття «тяжких наслідків» у кримінальному законі, слід зазначити, що багато науковців підтримують його застосування. Це пов'язане з тим, що досить часто наслідки від вчинення злочину не відповідають ступеню суспільної небезпеки так званого «некваліфікованого складу». Розглядаючи завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, можна навести такі приклади, як, наприклад, загибель людини від серцевого нападу внаслідок отримання такої інформації, або тілесні ушкодження від травмування під час евакуації в умовах великого скупчення людей тощо. Крім того, варто зазначити, що неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян на залізничних станціях чи вокзалах призводять до значних матеріальних збитків внаслідок порушення графіку руху потягів. Отже, незважаючи на складності розуміння сутності поняття «тяжких наслідків», ми підтримуємо думку науковців, що на практиці використання цього поняття необхідне, оскільки в багатьох випадках від завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці настають такі суспільно небезпечні наслідки, що санкція частини першої цієї статті не відповідає ступеню суспільної небезпечності вчиненого. Для вирішення цієї проблеми, тобто для правильної кваліфікації завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, ми вважаємо, кримінальне законодавство необхідно розширити розшифруванням поняття «тяжкі наслідки». Так, наприклад, О.В. Кириченко пропонує визначити це поняття таким чином: «діяння, якщо воно призвело до загибелі людей, заподіяння тяжкого тілесного ушкодження хоча б одній особі або середньої тяжкості тілесних ушкоджень кільком особам, або завдало майнової шкоди у великих розмірах» [4, с. 60–64].

Слід зазначити, що визначення повторності при вчиненні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності також може викликати деякі труднощі. Науково-практичні коментарі до чинного кримінального законодавства пропонують звертатися у цьому випадку до статті 32 Кримінального кодексу України та коментаря до неї. Ознаками повторності при вчиненні завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці є такі дії, коли кожна з них має самостійний характер, а не є повторенням того самого повідомлення одному й тому ж адресатові кілька разів підряд. У деяких випадках повторністю слід вважати неодноразове повідомлення про загрозу громадській безпеці одному й тому ж адресатові, однак за умови, що на перше повідомлення відреагували відповідні органи влади і між першим та другим повідомленням пройшов певний час [4, с. 66].

Узагальнюючи, слід зазначити, що кваліфікація дій при завідомо неправдивих повідомленнях про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності має деякі особливості та нерідко викликає певні труднощі. Для того, щоб правильно встановити відповідальність за вчинення цього злочину, необхідне ретельне вивчення усіх обставин його вчинення, а також наслідків, до яких це призвело. Наявність у чинному законодавстві оцінних понять, а також помилкові визначення повторності вчинення цих злочинів можуть тягнути за собою ускладнення при кваліфікації аналізованого злочину, та, як наслідок, неправильне застосування норм кримінального закону.

Список використаних джерел

1. Лога В.М. Способи завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Юридична наука. № 3. 2011. с. 179–184.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. В.Ф. Бойко та інші. 6-те вид., допов. К.: А.С.К., 2000. 1120 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К.: Каннон, А.С.К., 2001. 1104 с.
4. Кириченко О.В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії завідомо неправдивим повідомленням про загрозу громадській безпеці: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, Запорізький юридичний інститут МВС України, 2006. 234 с.
5. Ковалев М.И. Общественно опасные последствия преступления и диспозиция уголовного закона. Советское государство и право. 1990. №10. С. 38–43.